

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण

प्राधिकृत प्रकाशन

मंगळवार, मे ३, २००५/वैशाख १३, शके १९२७

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग एक-अ-मध्य उप-विभाग

महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या, ग्रामपंचायती, नगरपरिषदा, प्राथमिक शिक्षण आणि स्थानिक निधी लेखा परीक्षा अधिनियम यांखालील (भाग चार-ब मध्ये प्रसिद्ध करण्यात आलेले आदेश व अधिसूचना यांखालील) आदेश व अधिसूचना.

राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

नवीन प्रशासकीय भवन, मंत्रालयासमोर, मादाम कामा रोड, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ३ मे २००५

जिल्हा परिषद व पंचायत समिती क्षेत्रात इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राद्वारे मतदान करण्याबाबतचे आदेश, २००५

जिल्हा परिषद व पंचायत समिती क्षेत्रात राज्य निवडणूक आयोगाने घेतलेल्या इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राचा वापर करून मतदान करण्यासंदर्भातील सविस्तर कार्यपद्धती ठरवून देण्याबाबतचे आदेश.

भारताचे संविधान.

क्रमांक रानिआ. २००५/प्र.क्र. २४/का-७.—ज्याअर्थी, भारतीय संविधान संविधानाच्या अनुच्छेद २४३ के मधील तरतुदीनुसार पंचायतीच्या सर्व निवडणुकांचे पर्यवेक्षण, संचालन आणि नियंत्रण राज्य निवडणूक आयोगावर सोपविण्यात आलेले आहे ;

आणि ज्याअर्थी, महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम, १९६९ चे कलम १०अ व ५८अ याद्वारे इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राद्वारे करता येईल अशी तरतूद करण्यात आली आहे ;

आणि ज्याअर्थी, इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राद्वारे मतदान करण्याची तरतूद महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियमाद्वारे करण्यात आलेली आहे, तथापि, त्यासंदर्भातील सविस्तर कार्यपद्धती ठरवून देण्याबाबत नियम अद्याप तयार करण्यात आलेले नाहीत आणि अशी सविस्तर कार्यपद्धती ठरवून देणे अत्यावश्यक झाले आहे.

त्याअर्थी, भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २४३ के अन्वये तसेच महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम, १९६९ मधील कलम ९अ(४) अन्वये यासंदर्भात प्राप्त झालेल्या सर्व अधिकारांचा वापर करून राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे :—

१. संक्षिप्त नाव, व्याप्ती आणि प्रारंभ.—(१) जिल्हा परिषद व पंचायत समिती निवडणूक या आदेशास "जिल्हा परिषद व पंचायत समिती निवडणुकांमध्ये राज्य निवडणूक आयोगाने घेतलेल्या इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राचा वापर करण्याबाबतची सविस्तर कार्यपद्धती ठरवून देणारे आदेश" असे नाव राहिल.

(२) या आदेशाची व्याप्ती महाराष्ट्र राज्यभर राहिल आणि सदर आदेश राज्यातील सर्व जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्यांच्या निवडणुकांसाठी लागू राहतील.

(३) सदर आदेश शासकीय राजपत्रात छापल्याच्या तारखेपासून अमलात येतील.

भाग एक (म.उ.वि.)—३७

(१८०)

[किंमत : रुपये २४.००]

२. व्याख्या आणि अर्थाधिकार.—या आदेशात संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,—

- (१) " इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र " म्हणजे जिल्हा परिषद व पंचायत समिती यांच्या निवडणुकांमध्ये मतदान करण्यासाठी मतपेटी व मतपत्रिका याऐवजी मत नोंदविण्यासाठी वापरले जाईल असे कोणतेही मशिन किंवा यंत्र जे इलेक्ट्रॉनिक अथवा अन्य पद्धतीने चालविले जाईल.
- (२) " मतदारसंघ " म्हणजे जिल्हा परिषद निवडणुकीसाठी मतदार गट व पंचायत समिती निवडणुकीसाठी मतदार गण.
- (३) " निवडणूक " म्हणजे हे आदेश लागू होणारी जिल्हा परिषद अथवा पंचायत समितीची निवडणूक होय. यामध्ये पोट-निवडणुकीचा समावेश होतो.
- (४) " टपाली मतपत्रिका आदेश, २००१ " म्हणजे राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र यांचेकडील दिनांक १६ जानेवारी २००१ चे आदेश.

३. इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राची रचना.—प्रत्येक इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रास (यापुढे मतदान यंत्र असा उल्लेख केलेले) एक कंट्रोल युनिट आणि एक किंवा अनेक बॅलटिंग युनिट असतील ज्याची रचना राज्य निवडणूक आयोगाने मान्यता दिल्याप्रमाणे असेल.

४. निवडणूक निर्णय अधिकार्यांनी मतदान यंत्राची तयारी करणे.—(१) इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राच्या प्रत्येक बॅलटिंग युनिटमध्ये राज्य निवडणूक आयोग विहित करील तो तपशील राज्य निवडणूक आयोगाने ठरविलेल्या भाषेमध्ये अथवा भाषांमध्ये असेल.

(२) निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांच्या यादीमध्ये ज्या क्रमाने उमेदवारांची नावे नमूद करण्यात येतील त्याच क्रमाने सदर नावे बॅलटिंग युनिटवर नमूद करण्यात येतील.

(३) जेव्हा दोन किंवा अधिक उमेदवारांची नावे समान असतील तेव्हा त्यामधील फरक स्पष्ट करण्यासाठी सदर उमेदवारांचा व्यवसाय अथवा पत्ता किंवा अन्य एखादी बाब त्यांच्या नावासमोर नमूद केली जाईल.

(४) खालील तरतुदीच्या अधीन राहून निवडणूक निर्णय अधिकारी यांनी,—

(अ) निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांची नावे व धिन्हे नमूद केलेली खूणचिन्ही (मतपत्रिका) बॅलटिंग युनिटमध्ये योग्य जागी घट्ट बसवील आणि स्वतःची सही करून सीलबंद करील. त्याशिवाय, उपस्थित असलेले उमेदवार अथवा त्यांचे निवडणूक प्रतिनिधी जे सीलवर सही करू इच्छितात त्यांच्या स्वाक्षऱ्या घेईल.

(ब) निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांची संख्या कंट्रोल युनिटमध्ये सेट करील आणि अशी संख्या निश्चित करावयाचा मशिनचा विभाग बंद करून तो सीलबंद करील व त्यावर स्वतःची स्वाक्षरी करील. त्याशिवाय, उपस्थित असलेले उमेदवार अथवा त्यांचे निवडणूक प्रतिनिधी जे सीलवर सही करू इच्छितात त्यांच्या स्वाक्षऱ्या घेईल.

५. मतदान केंद्रातील व्यवस्था.—(१) प्रत्येक मतदान केंद्राबाहेर खालील गोष्टी ठळकपणे दिसतील अशा रीतीने लावण्यात येतील :—

(अ) संबंधित मतदान केंद्रावर जे मतदार मतदान करण्यास पात्र आहेत त्या मतदान केंद्राच्या अंतर्गत येणारे क्षेत्र तसेच संबंधित क्षेत्रामध्ये एकापेक्षा जास्त मतदान केंद्रे असतील तर त्या मतदान केंद्रावर जे मतदार मतदान करण्यास पात्र आहेत त्या क्षेत्राचा तपशील दर्शविणारी सूचना ;

(ब) निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांची यादी.

(२) प्रत्येक मतदान केंद्रात एक किंवा अधिक मतदान कक्ष ठेवण्यात येतील जेणेकरून, मतदाराने केलेले मतदान कोणीही अन्य व्यक्ती पाहणार नाही, अशा रीतीने नोंदवू शकतील.

(३) निवडणूक निर्णय अधिकारी प्रत्येक मतदान केंद्रावर मतदान यंत्र आणि मतदार यादीच्या संबंधित भागाची प्रत आणि मतदानासाठी आवश्यक ते अन्य निवडणूक साहित्य पुरविले.

६. मतदान केंद्रात प्रवेश.—जिल्हा परिषदा निवडणूक नियम, १९६२ मधील नियम ३७ व पंचायत समित्या निवडणूक नियम, १९६२ मधील नियम ३५ मधील तरतुदीनुसार मतदान केंद्राध्यक्ष/मतदान अधिकारी मतदान केंद्रात एकावेळी प्रवेश देण्यासाठी मतदारांची संख्या विनियमित करील. तसेच सदर नियमात नमूद केलेल्या अधिकृत व्यक्तींव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही मतदान केंद्रात प्रवेश देणार नाही.

७. मतदानासाठी मतदान यंत्र तयार करणे.—(१) मतदान केंद्रात वापरण्यासाठी इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राचे कंट्रोल युनिट व बॅलटिंग युनिट अथवा युनिट्स दर खालील तपशील नमूद केलेली खूणचिन्ही लावलेली असेल :—

(अ) मतदारसंघाचा अनुक्रमांक आणि मतदारसंघाचे नाव, असल्यास ;

(ब) मतदारसंघाचा अनुक्रमांक आणि मतदार केंद्राचे अथवा केंद्रांची नावे/क्रमांक ;

(क) मतदान यंत्राचा अनुक्रमांक ; आणि

(ड) मतदानाची तारीख.

(२) मतदानास सुरुवात करण्यापूर्वी मतदान केंद्राध्यक्ष मतदान प्रतिनिधी आणि इतर उपस्थित अधिकृत व्यक्ती यांना मतदान यंत्रामध्ये कोणत्याही मतदाराने आपले मत नोंदविलेले नाही व उपरोक्त परिच्छेद ४(४) मध्ये नमूद केलेली खूणचिन्ही मतदान यंत्रावर लावलेली आहे हे दाखवील.

(३) मतदान यंत्राचे कंट्रोल युनिट सुरक्षित करण्यासाठी कागदी मोहोर (पेपर सील) वापरली जाईल, आणि मतदान केंद्राध्यक्ष आपली स्वतःची सही करील. तसेच उपस्थित मतदान प्रतिनिधी जे कागदी मोहोरवर सही करण्यास इच्छुक असतील त्यांच्याही सहा घेईल.

(४) मतदान केंद्राध्यक्ष त्यानंतर मतदान यंत्राच्या कंट्रोल युनिटमध्ये विहित केलेल्या जागी वरीलप्रमाणे सहा केलेले कागदी मोहोर घट्ट चिकटवील आणि ते सुरक्षित व मोहोरबंद करील.

(५) कंट्रोल युनिट सुरक्षित करण्यासाठी वापरण्यात येणारे कागदी मोहोर अशा रीतीने घट्ट चिकटविण्यात येईल, जेणेकरून कागदी मोहोर तोडल्याशिवाय " रिझल्ट " बटन दाबता येणार नाही.

(६) वरीलप्रमाणे बंद केलेले आणि सुरक्षित केलेले कंट्रोल युनिट मतदान केंद्राध्यक्ष तसेच मतदान प्रतिनिधी या सर्वांना दिसेल अशा रीतीने ठेवण्यात येईल आणि बॅलटिंग युनिट अथवा युनिट्स मतदान कक्षात ठेवण्यात येतील.

८. चिन्हांकित मतदार यादी.—मतदान सुरुवात करण्यापूर्वी मतदान केंद्राध्यक्ष, सर्व मतदान प्रतिनिधी व इतर उपस्थितांना चिन्हांकित मतदार यादीमध्ये पुढील बाबींव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही खुणा केल्या नसल्याचे दाखवून देईल :—

(अ) टपाली मतपत्रिका आदेश, २००१ मधील परिच्छेद ३ उप परिच्छेद २ मधील तरतुदीनुसार केलेल्या खुणेव्यतिरिक्त अन्य कोणतीही खुण करण्यात आलेली नाही ; आणि

(ब) टपाली मतपत्रिका आदेश, २००१ मधील परिच्छेद ५(२) मधील तरतुदीनुसार केलेल्या खुणेव्यतिरिक्त अन्य कोणतीही खुण करण्यात आलेली नाही.

९. महिला मतदारांसाठी सुविधा.—(१) जेव्हा एखाद्या मतदान केंद्रात महिला व पुरुष असे दोन्ही मतदार असतील तेव्हा आवश्यकता असल्यास मतदान केंद्राध्यक्ष पुरुष व महिला यांच्या वेगवेगळ्या रांगा करून काही पुरुष व त्यानंतर काही महिला अशाप्रकारे मतदानासाठी पाठवील.

(२) निवडणूक निर्णय अधिकारी अथवा मतदान केंद्राध्यक्ष एखाद्या मतदान केंद्रावर महिला मतदारांना सहाय्य करण्यासाठी एखादी महिला सहायक नियुक्त करील. जेणेकरून, ती मतदान केंद्राध्यक्षास सर्वसाधारणपणे मतदान प्रक्रियेमध्ये अनुज्ञेय मदत करू शकेल. विशेषतः आवश्यकता भासल्यास एखाद्या महिला मतदारास मदत करणे अथवा तिची झडती घेणे यामध्ये मदत करू शकेल.

१०. मतदारांची ओळख पटविणे.—जिल्हा परिषदा निवडणूक नियम, १९६२ च्या नियम ४० व पंचायत समित्या निवडणूक नियम, १९६२ च्या नियम ३७ मधील तरतुदीनुसार विहित केलेली पद्धती यासंदर्भात अवलंबिली जाईल.

११. मतदान कर्तव्यार्थ नेमलेल्या लोकसेवकांना छावण्याची सुविधा.—(१) टपालाने मतदान करू इच्छिणाऱ्या निवडणूक कर्तव्यार्थ नियुक्त केलेल्या मतदाराने टपाली मतपत्रिका आदेश, २००१ अन्वये विहित केलेल्या पीबी-१ या प्रपत्रात निवडणूक निर्णय अधिकारी यांचेकडे मतदानाच्या तारखेपूर्वी कमीत कमी ७ दिवस अगोदर अथवा निवडणूक निर्णय अधिकारी कमी करतील अशा मुदतीपूर्वी पोहोचेल अशा बेताने अर्ज करावा आणि निवडणूक निर्णय अधिकारी यांची अर्जदार हा निवडणूक कर्तव्यार्थ नियुक्त केलेला मतदार आहे, अशी खात्री झाल्यास अशा अर्जदारास टपाली मतपत्रिका देण्यात येईल.

(२) ज्या ठिकाणी मतदारांची नेमणूक त्याच्या मतदारसंघात मतदान केंद्राध्यक्ष, मतदान अधिकारी किंवा मतदान कर्मचारी म्हणून वा अन्य निवडणूक कामासाठी करण्यात आली असेल तर असा मतदार टपालाद्वारे मतदान करण्याऐवजी ज्या केंद्रावर त्याला नेमणूक देण्यात आली आहे त्याच मतदान केंद्रावर मतदान करू शकतो. परंतु, यासाठी त्याने विहित नमुन्यातील निवडणूक कार्य प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक आहे. यासंदर्भात जिल्हा परिषदा निवडणूक नियमातील नियम, ३३-अ व ४०-अ आणि पंचायत समित्या निवडणूक नियमातील नियम, ३१-अ व ३७-अ लागू होतील. मतदान केंद्राध्यक्ष निवडणूक कार्य प्रमाणपत्र प्राप्त झाल्यानंतर,—

(क) मतदान केंद्राध्यक्ष त्यावर सादर प्रमाणपत्र सादर करणाऱ्या संबंधित व्यक्तीची स्वाक्षरी घेईल ;

(ख) मतदान केंद्राध्यक्ष निवडणूक कार्य प्रमाणपत्रात नमूद केल्यानुसार संबंधित व्यक्तीचे नाव व त्याचा मतदार यादीतील अनुक्रमांक चिन्हांकित मतदार यादीच्या शेवटी नमूद करील ; आणि

(ग) संबंधित मतदान केंद्रावर मतदान करण्यास पात्र असलेल्या अन्य कोणत्याही मतदाराने ज्याप्रमाणे मतदान केले असते त्याप्रमाणे त्यास मतदान करू देईल.

१२. मतदारांच्या ओळखीस आव्हान.—यासंदर्भात जिल्हा परिषदा निवडणूक नियम, १९६२ मधील नियम ४१ व पंचायत समित्या निवडणूक नियम, १९६२ मधील नियम ३८ मधील विहित केलेल्या तरतुदी यासंदर्भात लागू राहतील.

१३. तोतयेगिरीस प्रतिबंध करणे.—यासंदर्भात जिल्हा परिषदा निवडणूक नियम, १९६२ च्या नियम ४२ व पंचायत समित्या निवडणूक नियम, १९६२ च्या नियम ३८-अ अंतर्गत विहित केलेले नियम व राज्य निवडणूक आयोगाने निर्गमित केलेले आदेश यासंदर्भात लागू राहतील.

१४. मतदान यंत्राद्वारे मतदान करण्याची कार्यपद्धती.—(१) एखाद्या मतदारास मतदान करण्याची अनुमती देण्यापूर्वी मतदान केंद्राध्यक्ष,—

(अ) चिन्हांकित मतदार यादीमध्ये नमूद केलेला मतदाराचा अनुक्रमांक व्हीएम-१ या नमुन्यातील मतदार नोंदवहीत नमूद करील ;

(ब) मतदाराची स्वाक्षरी घेईल अथवा अंगठ्याचा ठसा उपरोक्त नमूद मतदार नोंदवहीत उमटवील ; आणि

(क) चिन्हांकित मतदार यादीमध्ये संबंधित मतदारांच्या भावासमोर खूण करील, जेणेकरून त्यास मतदान करण्याची अनुमती देण्यात आलेली आहे :

परंतु, कोणत्याही मतदारास त्याने व्हीएम-१ या नमुन्यातील मतदार नोंदवहीत स्वाक्षरी केल्याशिवाय अथवा अंगठ्याचा ठसा उमटविल्याशिवाय त्यास मतदान करण्याची अनुमती देणार नाही.

(२) एखाद्या व्यक्तीने उपरोक्त नमूद मतदार नोंदवहीत अंगठ्याचा ठसा उमटविल्यास मतदान केंद्राध्यक्ष अथवा मतदान अधिकारी अथवा अन्य कोणताही अधिकारी यांनी अंगठ्याचा ठसा साक्षात्कृत करणे आवश्यक राहिल.

१५. बॅलेटिंग युनिटवरील "End" बटनाचा वापर.—(१) जेथे जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अशा दोन्ही निवडणूकांमध्ये मतदान होते तेथे "End" बटन उघडून (Unmask) ठेवण्यात यावे. साधारणपणे मतदाराकडून दोन्ही पदांसाठी मतदान केल्यावर "End" बटनाचा वापर करण्याची आवश्यकता नाही. इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र दोन मतांसाठी सेट केले असेल, अपवादात्मक परिस्थितीमध्ये जर एखाद्या मतदाराने दोन

पदापैकी एका पदाकरिता किंवा कोणत्याही पदासाठी मतदान केले नाही व मतदार मतदान कक्षानधून बाहेर निघाला तर केंद्राध्यक्षांना ही गोष्ट त्यांच्याकडे असलेल्या "Control Unit" वर लाल दिवा न विझल्यामुळे लक्षात येईल व अशावेळी मतदाराने एकच मत नोंदले तर मतदान यंत्र पुढील मतदारासाठी तयार होणार नाही. अशा परिस्थितीत केंद्राध्यक्षांनी संबंधित मतदाराला त्याचे मतदान पूर्ण न झाल्याबाबतची कल्पना देणे आवश्यक राहिल व मतदाराने मतदान पूर्ण करण्याबाबत विनंती करावी. जर मतदाराने पुन्हा मतदान कक्षात जाऊन दोन्ही पदांकरिता मतदान नोंदविले तर या बटनाचा वापर करण्याची आवश्यकता भासणार नाही. पण जर मतदाराने दोन्ही पदांपैकी एका पदासाठी किंवा दोन्ही पदांकरिता कोणालाही मतदान करावयाचे नसेल तेव्हा त्या मतदाराने "End" बटन दाबण्याबाबत विनंती करण्यात यावी. जेणेकरून त्याची मतदानाची प्रक्रिया पूर्ण होईल व केंद्राध्यक्षांकडे असलेल्या "Control Unit" वरील लाल दिवा विझून जाईल व इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र पुढील मतदानासाठी तयार करता येईल. अपवादालाक प्रकरणापैकी कधी एखादा मतदार "End" बटन दाबण्यासाठी नकार देईल तेव्हा मतदान केंद्राध्यक्षांनी केंद्रात उपस्थित असलेल्या सर्व मतदान प्रतिनिधींना बरोबर घेऊन त्यांच्या साक्षीने "End" बटन दाबावे व याबाबतची योग्य ती नोंद मतदान केंद्राध्यक्षांच्या डायरीमध्ये घ्यावी.

(२) पोट-निवडणुकांच्यावेळी जर एकच मत द्यावयाचे असेल तर "End" बटनाला झाकून (Masked) ठेवावे. जिल्हा परिषद व पंचायत समिती सार्वत्रिक व पोट-निवडणुकांमध्येसुद्धा एकच मत द्यावयाचे असते त्यावेळीदेखील "End" बटनाला झाकून ठेवावे.

१६. मतदारांनी मतदान केंद्रात मतदानाबाबत तसेच मतदान पद्धतीबाबत गुप्तता बाळगणे.—(१) प्रत्येक मतदाराने त्यास उपरोक्त परिच्छेद १४ मध्ये विहित केल्याप्रमाणे मतदान करण्यास अनुमती दिल्यानंतर मतदानाबाबत मतदान केंद्रात गुप्तता बाळगणे आवश्यक असून, आणि त्या दृष्टीने मतदान करताना खाली नमूद केल्याप्रमाणे कार्यपद्धती अनुसरणे आवश्यक आहे.

(२) मतदान करण्यास अनुमती दिल्यानंतर मतदार तात्काळ ज्याच्या अखत्यारित कंट्रोल युनिट आहे अशा मतदान अधिकाऱ्याकडे अथवा मतदान केंद्राध्यक्षाकडे जाईल व संबंधित मतदान अधिकारी अथवा मतदान केंद्राध्यक्ष कंट्रोल युनिटचे योग्य ते बटन दाबून मतदारास मतदान करता यावे यासाठी बॅलटिंग युनिट सुरु (Activate) करील.

(३) त्यानंतर तात्काळ मतदार,—

(अ) मतदान कक्षाकडे जाईल ;

(ब) बॅलटिंग युनिटवर उमेदवारांची नावे व चिन्हे ज्या ठिकाणी दर्शविली आहेत, तेथे त्याला हव्या असलेल्या उमेदवारासमोरील बटन दाबून आपले मत नोंदविले ; आणि

(क) मतदान कक्षाच्या बाहेर येईल आणि मतदान केंद्राबाहेर पडेल.

(४) कोणताही मतदार मत नोंदविण्यासाठी अनावश्यक उशीर लावणार नाही.

(५) एखादा मतदार मतदान कक्षात असल्यास अन्य कोणत्याही मतदारास मतदान कक्षात जाण्याची अनुमती देण्यात येणार नाही.

(६) वरील नमूद परिच्छेद १४ आणि १९ मधील तरतुदीनुसार एखाद्या मतदारास मतदान करण्याची अनुमती देण्यात आल्यानंतर वरील उप परिच्छेद (३) मध्ये विहित केलेली कार्यपद्धती अनुसरण्यास एखाद्या मतदाराने मतदान केंद्राध्यक्षाने ताकीद दिल्यानंतरही सूचनांचे पालन करण्यास नकार दिल्यास मतदान केंद्राध्यक्ष अथवा मतदान अधिकारी मतदान केंद्राध्यक्षांच्या आदेशानुसार अशा मतदारास मतदान करू देणार नाही.

(७) वरील उप परिच्छेद (६) मध्ये नमूद केल्यानुसार एखाद्या मतदारास मतदान करण्याची अनुमती नाकारण्यात आल्यास " मतदान प्रक्रियेचा मंग " असा अभिप्राय नमुना व्हीएम-१ या मतदारांच्या नोंदवहीत मतदान केंद्राध्यक्षांच्या स्वाक्षरीसह नमूद करण्यात यावा.

१७. अंध अथवा अपंग मतदारांनी मत नोंदविणे.—(१) एखादा मतदार त्याच्या अंधत्वामुळे अथवा अन्य शारीरिक अपंगत्वामुळे त्याला सहाय्य मिळाल्याशिवाय बॅलटिंग युनिटवरील चिन्हे ओळखून योग्य ते बटन दाबून मत नोंदविण्यास असमर्थ आहे, अशी मतदान केंद्राध्यक्षांची खात्री झाल्यास मतदारास २१ वर्षांपेक्षा कमी वय नसलेला सहायक त्याच्यासोबत मतदान कक्षात घेऊन जाण्यास व त्याच्या इच्छेनुसार मतदान करण्यास अनुमती देईल :

परंतु, मतदानाच्या दिवशी कोणतीही व्यक्ती अंध अथवा अपंग मतदारास मदत करण्यासाठी एकापेक्षा जास्त मतदाराची सहायक म्हणून काम करण्यास अनुमती देण्यात येणार नाही :

परंतु, आणखी असे की, कोणत्याही व्यक्तीस या नियमाखाली वरीलप्रमाणे सहायक म्हणून काम करण्याची अनुमती देण्यापूर्वी संबंधित व्यक्ती असे जाहीर करील की, ती व्यक्ती मतदाराच्या वतीने नोंदविलेले मत गुप्त ठेवील, तसेच त्याने एकाच दिवशी एकापेक्षा जास्त मतदाराचा सहायक म्हणून काम केलेले नाही.

(२) मतदान केंद्राध्यक्ष अशा सर्व बाबींच्या नोंदी व्हीएम-५ या नमुन्यात ठेवील.

१८. मतदान करण्याची इच्छा नसलेला मतदार.—एखाद्या मतदाराने त्याचा मतदार यादीतील क्रमांक नमुना व्हीएम-१ मधील मतदार नोंदवहीत नोंदविल्यानंतर तसेच या आदेशाच्या परिच्छेद १४(१) मधील तरतुदीनुसार त्यामध्ये स्वाक्षरी केल्यानंतर अथवा अंगठ्याचा ठसा उमटवल्यानंतर मतदान करण्याचे नाही असे ठरविल्यास त्याच्या नावासमोर नमुना व्हीएम-१ मधील मतदार नोंदवहीत तसा अभिप्राय मतदान केंद्राध्यक्ष लिहील आणि अशा अभिप्रायासमोर संबंधित मतदाराची स्वाक्षरी घेईल अथवा त्याच्या अंगठ्याचा ठसा उमटवील.

१९. प्रदत्त मते.—(१) एखादा मतदार मतदान करण्यास आल्यानंतर त्याच्या वतीने अन्य एखाद्या व्यक्तीने मतदान केले आहे असे आढळून आल्यास अशा मतदारास त्याची ओळख पटविण्यासंदर्भातील प्रश्नांची उत्तरे त्याने समाधानकारकरित्या मतदान केंद्राध्यक्षास दिल्यास त्यास बॅलटिंग युनिटवर मतदान करण्यास अनुमती देण्याऐवजी, त्यास राज्य निवडणूक आयोगाने निश्चित केलेल्या नमुन्यानुसार व भाषेतील अथवा भाषांतील तपशील समाविष्ट असलेली प्रदत्त मत्पत्रिका देण्यात येईल.

(२) प्रत्येक मतदार त्यास प्रदत्त मतपत्रिका देण्यापूर्वी नमुना व्हीएम-२ मध्ये स्वतःचे नाव लिहिले.

(३) प्रदत्त मतपत्रिका मिळाल्यानंतर असा मतदार त्वरित,—

(अ) मतदान कक्षाकडे जाईल;

(ब) त्याला देण्यात आलेल्या मतपत्रिकेवर त्याला देण्यात आलेल्या उपकरणाच्या सहाय्याने त्याला ज्या उमेदवारास मतदान करावयाचे आहे त्याच्या नावासमोर "x" अशी खूण करील;

(क) स्वतःचे मत उघड होणार नाही, अशा रीतीने मतपत्रिकेची घडी करील ;

(ड) मतदान केंद्राध्यक्षास आवश्यक वाटल्यास मतपत्रिकेवरील विवेदक चिन्हाची खूण दाखविले ;

(ई) मतदान केंद्राध्यक्षास मतपत्रिका देईल व ती मतपत्रिका त्यासाठी ठेवलेल्या विशिष्ट पाकिटात ठेवण्यात येईल ; आणि

(फ) मतदान केंद्राबाहेर पडेल.

(४) एखादा मतदार अंधत्व अथवा अन्य शारीरिक अपंगत्वामुळे मतदान करण्यास सहाय्य मिळाल्याशिवाय मत नोंदविण्यास असमर्थ असल्यास मतदान केंद्राध्यक्ष त्याला वरील पद्धती अनुसरून परिच्छेद १७ मध्ये विहित केलेल्या कार्यपद्धतीनुसार त्याच्या इच्छेनुसार सहाय्यक देऊन मतदान करण्याची अनुमती देईल.

२०. मतदान सुरु असताना मतदान कक्षात मतदान केंद्राध्यक्षाने प्रवेश करण्याबाबत.—(१) मतदान केंद्राध्यक्ष त्याला जेव्हा जेव्हा आवश्यकता वाटेल अशा वेळी, मतदान सुरु असताना मतदान कक्षात प्रवेश करील आणि बॅलटिंग युनिट अथवा युनिट्स सुरक्षित असून, त्याला कोणत्याही प्रकारे बिघडविण्यात आलेले नाही याची खात्री करील.

(२) एखादा मतदार मतदान कक्षात प्रवेश केल्यानंतर तो बॅलटिंग युनिट अथवा युनिट्स बिघडविण्याचा प्रयत्न करित आहे अथवा मतदान कक्षात आवश्यकतेपेक्षा जास्त वेळ थांबलेला आहे, असे मतदान केंद्राध्यक्षास आढळून आल्यास तो मतदान कक्षात प्रवेश करील आणि मतदान प्रक्रिया सुरळीतपणे व विहित पद्धतीनुसार सुरु राहण्याच्या दृष्टीने योग्य ती पावले उचलील.

(३) मतदान केंद्राध्यक्ष ज्या ज्या वेळी मतदान कक्षात या नियमाखाली प्रवेश करील तेव्हा तो आपल्या सोबत मतदान प्रतिनिधींना त्यांची इच्छा असल्यास सोबत येण्याची अनुमती देईल.

२१. मतदान बंद करणे.—(१) राज्य निवडणूक आयोगाने विहित केलेल्या वेळेस मतदान बंद करण्याची दक्षता मतदान केंद्राध्यक्ष घेईल आणि त्यानंतर कोणत्याही मतदारास मतदान केंद्रात प्रवेश करण्याची अनुमती देणार नाही.

परंतु, मतदान बंद होण्याच्या वेळेस जितके मतदार मतदान केंद्रात असतील त्या सर्वांना आपले मत नोंदविण्याची अनुमती देण्यात येईल.

(२) मतदान बंद होण्याच्यावेळी एखादा मतदार मतदान केंद्रात होता किंवा कसे, या विषयी कोणताही प्रश्न निर्माण झाल्यास त्याबाबतचा निर्णय मतदान केंद्राध्यक्ष घेईल व त्याचा निर्णय अंतिम असेल.

२२. नोंदविलेल्या मतांचा हिशोब.—(१) मतदान केंद्राध्यक्ष नमुना व्हीएम-३ मध्ये मतदान बंद झाल्यानंतर नोंदविलेल्या गेलेल्या मतांचा हिशोब तयार करील आणि " नोंदविलेल्या मतांचा हिशोब " असे लिहिलेल्या वेगळ्या पाकिटात तो ठेवील.

(२) मतदान केंद्राध्यक्ष प्रत्येक मतदान प्रतिनिधींस व्हीएम-३ या नमुन्यातील मतदान बंद झाल्यानंतर नोंदविलेल्या गेलेल्या मतांच्या हिशोबाच्या नमुन्याची स्वतः साक्षात्कृत केलेली सत्यप्रत देईल आणि ती दिल्याची पोहोच संबंधित मतदान प्रतिनिधींकडून घेईल.

२३. मतदान बंद झाल्यानंतर मतदान यंत्र मोहोरबंद (Seal) करणे.—(१) मतदान बंद झाल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर मतदान केंद्राध्यक्ष कंट्रोल युनिट बंद करील व ते बॅलटिंग युनिट अथवा युनिट्सपासून वेगळे करील, जेणेकरून बॅलटिंग युनिट अथवा युनिट्समध्ये आणखी कोणतीही मते नोंदविली जाणार नाहीत.

(२) राज्य निवडणूक आयोगाने दिलेल्या सूचनांनुसार कंट्रोल युनिट आणि बॅलटिंग युनिट अथवा युनिट्स त्यानंतर मोहोरबंद केली जातील आणि सुरक्षित ठेवली जातील, तसेच ती मोहोरबंद करण्यासाठी अशा प्रकारे सील चिकटविण्यात येतील, जेणेकरून सील तोडल्याशिवाय कोणतेही युनिट उघडता येणार नाही.

(३) मतदान केंद्रात उपस्थित असलेले जे मतदान प्रतिनिधी अशा सीलवर सही करण्यास इच्छुक असतील त्यांना सीलवर सही करण्याची अनुमती देण्यात येईल.

२४. इतर पाकिटे मोहोरबंद करणे.—(१) मतदान केंद्राध्यक्ष वेगवेगळ्या प्रकाराच्या पाकिटात खालील बाबी ठेवील :—

(अ) चिन्हांकृत मतदार यादी;

(ब) नमुना व्हीएम-१ या नमुन्यातील मतदार नोंदवही ;

(क) नमुना व्हीएम-२ मधील प्रदत्त मते व त्यांची यादी ठेवण्यात आलेले पाकीट ;

(ड) विहित नमुन्यात आह्वानित मतांची यादी; आणि

(ई) राज्य निवडणूक आयोगाने सूचना दिल्यानुसार सीलबंद करावयाचे अन्य कोणतेही कागदपत्र ठेवलेले पाकीट.

(२) मतदान केंद्राध्यक्ष शिक्का (सील) वापरून वरील सर्व पाकिटे मोहोरबंद करण्यात येतील आणि त्यावर उमेदवार अथवा त्यांचे निवडणूक प्रतिनिधी अथवा मतदान प्रतिनिधी यांपैकी जे उपस्थित असतील व त्यावर स्वाक्षरी करू इच्छित असतील त्यांना स्वाक्षरी करण्याची अनुमती देण्यात येईल.

२५. निवडणूक निर्णय अधिकारी यांच्याकडे मतदान यंत्रे पाठविणे.—(१) मतदान केंद्राध्यक्ष त्यानंतर निवडणूक निर्णय अधिकारी यांचेकडे त्यांनी सूचना दिलेल्या स्थळी खालील बाबी पाठवील किंवा पाठविण्याची व्यवस्था करील :—

- (अ) मतदान यंत्र ;
- (ब) नमुना व्हीएम-३ मधील नोंदविलेल्या मतांचा हिशेब ;
- (क) या आदेशाच्या परिच्छेद २३ मध्ये नमूद केलेली मोहोरबंद पाकिटे ; आणि
- (ड) मतदान केंद्रावर वापरण्यात आलेली सर्व कागदपत्रे.

(२) निवडणूक निर्णय अधिकारी मतमोजणीस सुरुवात होईपर्यंतच्या कालावधीत मतदान यंत्रे, पाकिटे व अन्य कागदपत्रे सुरक्षित ठेवण्याच्या दृष्टीने त्यांच्या वाहतुकीची योग्य ती व्यवस्था करील.

२६. मतदान स्थगित करण्याची कार्यपद्धती.—(१) जिल्हा परिषदा निवडणूक नियम, १९६२ च्या नियम ५३ मधील व पंचायत समित्या निवडणूक नियम, १९६२ च्या नियम ४९ मधील तरतुदींच्या अनुषंगाने एखाद्या मतदान केंद्रावरील मतदान स्थगित करावे लागल्यास वरील परिच्छेद २२ ते २५ मधील तरतुदी, शक्य असेल तोवर, वरील तरतुदीनुसार मतदान बंद झाले असे समजून लागू होतील.

(२) उपरोक्त तरतुदींमध्ये शिफारस केल्यानुसार मतदान सुरु झाल्यानंतर ज्या मतदाराने मतदान स्थगित होण्यापूर्वी मतदान केले आहे त्यांना उपरोक्त नियमांच्या तरतुदीनुसार पुन्हा मतदान करता येणार नाही.

(३) जेव्हा वरीलप्रमाणे स्थगित केलेले मतदान पुन्हा सुरु होईल त्यावेळी निवडणूक निर्णय अधिकारी प्रत्येक मतदान केंद्रावरील मतदान केंद्राध्यक्षास चिन्हांकित मतदार यादी, नमुना व्हीएम-१ या नमुन्यातील मतदार नोंदवही इत्यादी सीलबंद केलेली कागदपत्रे व नवीन मतदान यंत्र पुरविल.

(४) मतदान केंद्राध्यक्ष उपरोक्त नमूद सीलबंद पाकिटे मतदान प्रतिनिधींच्या उपस्थितीत उघडील आणि चिन्हांकित मतदार यादीचा स्थगित केलेले मतदान पुन्हा सुरु करताना मतदारांच्या नावावर खुणा करण्यासाठी वापर करील.

(५) या आदेशाचे परिच्छेद ४ ते २५ मधील तरतुदी स्थगित केलेले मतदान पुन्हा घेण्यासाठी स्थगितीपूर्वी जशा लागू होत्या तशा लागू होतील.

२७. मतदान यंत्राची तपासणी व निरीक्षण.—(१) ज्या मतदान केंद्रावर एकापेक्षा जास्त मतदान यंत्रे वापरण्यात आलेली आहेत अशा मतदान केंद्रावरील कंट्रोल युनिट्सची निवडणूक निर्णय अधिकारी तपासणी व निरीक्षण करील आणि अशा यंत्रावरील मतमोजणी एकत्रितरित्या करण्यात येईल.

(२) वरील उप परिच्छेद (१) मधील तरतुदीनुसार एखाद्या कंट्रोल युनिटवरील नोंदविण्यात आलेल्या मतांची मतमोजणी करण्यापूर्वी उमेदवार त्यांचे निवडणूक प्रतिनिधी अथवा मतमोजणी प्रतिनिधी यांना मतमोजणी टेबलवर मतदान यंत्राचे पेपर सील तसेच अन्य महत्त्वपूर्ण सील यांची तपासणी करून ती समाधानकारकरित्या सुरक्षित आहेत, याबाबत त्यांची खात्री करून घेता येईल.

(३) निवडणूक निर्णय अधिकारी कोणतेही मतदान यंत्र बिघडविण्यात आलेले नाही, याची खात्री करून घेईल.

(४) एखादे मतदान यंत्र बिघडविण्यात आले आहे अशी निवडणूक निर्णय अधिकारी यांची खात्री झाल्यास तो अशा बिघडविण्यात आलेल्या मतदान यंत्राच्या मतांची मतमोजणी करणार नाही, आणि जिल्हा परिषदा निवडणूक नियम, १९६२ च्या नियम ५५ मधील व पंचायत समित्या निवडणूक नियम, १९६२ च्या नियम ५१ मधील तरतुदीनुसार नव्याने घेण्याची कार्यपद्धती अनुसरील.

२८. मतमोजणी.—(१) कोणतेही मतदान यंत्र बिघडविण्यात आलेले नाही, याची खात्री झाल्यानंतर निवडणूक निर्णय अधिकारी संबंधित मतदान यंत्राच्या कंट्रोल युनिटवरील " रिझल्ट-१ " हे योग्य ते बटण दाबून त्या यंत्रावर किती मते नोंदविण्यात आलेली आहेत, याची संख्या पाहील आणि त्या मतदान यंत्रावर प्रत्येक उमेदवाराच्या संदर्भात नोंदविण्यात आलेली मते त्यासाठी योजना करण्यात आलेल्या मतदान यंत्राच्या डिस्प्ले पॅनेलवर दाखवील.

(२) प्रत्येक उमेदवारास मिळालेली मते वरीलप्रमाणे मतदान यंत्राच्या कंट्रोल युनिटवरील डिस्प्ले पॅनेलवर दाखविण्यात आल्यानंतर,—

(अ) व्हीएम-४ या नमुन्यात प्रत्येक उमेदवाराच्या संदर्भात नोंदविण्यात आलेली मते वेगळ्याने नमूद करण्यात येतील ;

(ब) व्हीएम-४ या नमुन्यातील प्रपत्र पूर्णपणे लिहून झाल्यानंतर आणि त्यावर मतमोजणी पर्यवेक्षक आणि उमेदवार अथवा त्यांचे निवडणूक प्रतिनिधी अथवा मतदान प्रतिनिधी यांच्या त्यावर स्वाक्ष-या घेण्यात येतील ; आणि

(क) व्हीएम-४ या नमुन्यात सर्व संबंधित बाबी मरून झाल्यानंतर रिझल्ट्स शीटमधील निर्णय जाहीर करण्यात येईल.

२९. काढता येणारी मेमरी सीलबंद करणे.—(१) मतदान यंत्राच्या कंट्रोल युनिटमध्ये नोंदविलेली उमेदवारनिहाय मते किती आहेत, याची खात्री करून ती व्हीएम-४ या विहित नमुन्यात नमूद करण्यात आल्यानंतर निवडणूक निर्णय अधिकारी कंट्रोल युनिटमधील काढता येणारी मेमरी (Detachable Memory) सीलबंद करील व त्यावर स्वाक्षरी करून स्वतःचा शिक्का उमटवील. तसेच उपस्थित उमेदवार अथवा त्यांचे निवडणूक प्रतिनिधी ज्यांना त्यावर सही करावयाची इच्छा असेल अथवा अंगठ्याचा ठसा उमटविण्याची इच्छा असेल त्यांना तशी परवानगी देईल. परंतु, काढता येणाऱ्या मेमरीमधील मते पुसली जाणार नाहीत याची दक्षता घेईल.

(२) निवडणूक निर्णय अधिकारी वरीलप्रमाणे सीलबंद केलेल्या काढता येणाऱ्या मेमरीला त्यासाठी विशेषतः तयार केलेल्या खोक्यामध्ये ठेवील. तसेच खोक्यावर खालील तपशील नमूद करण्यात येईल :—

- (क) जिल्हा परिषद व पंचायत समितीचे नाव व मतदार संघ (गट/गण क्रमांक)
- (ख) मतदान केंद्र क्रमांक अथवा नाव जेथे ती काढता येणारी मेमरी उपयोगात आणली गेली आहे ;
- (ग) काढता येणाऱ्या मेमरीचा अनुक्रमांक ;
- (घ) मतदानाची तारीख ; आणि
- (ड) मतमोजणीची तारीख.

३०. इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रातील काढता येणारी मेमरी व निवडणुकीशी संबंधित कागदपत्रे यांचा ताबा.—(१) निवडणुकीमध्ये वापरण्यात आलेली इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रातील काढता येणारी मेमरी संबंधित जिल्हाधिकारी अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याच्या ताब्यात राहतील.

(२) जिल्हाधिकारी अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी हे त्यांच्या ताब्यात खालील बाबी सुरक्षितपणे ठेवतील :—

- (अ) चिन्हांकित मतदार यादी असलेले पाकीट.
- (ब) नमुना व्हीएम-१ मध्ये ठेवलेली मतदार नोंदवही असलेले पाकीट.
- (क) नमुना व्हीएम-४ या नमुन्यात प्रत्येक मतदारासमोर नोंदविण्यात आलेल्या मतांचा हिशेब ठेवलेले पाकीट.
- (ड) निवडणूक संदर्भातील अन्य कागदपत्र.

३१. इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रातील काढता येणारी मेमरी व निवडणुकीसंबंधी अन्य कागदपत्रे सादर करणे अथवा त्यांचे निरीक्षण.—

(१) जिल्हाधिकारी अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याच्या ताब्यात असलेल्या खालील बाबी :—

- (अ) चिन्हांकित मतदार यादी ठेवलेले पाकीट.
- (ब) नमुना व्हीएम-१ या नमुन्यात ठेवलेल्या मतदार नोंदवही असलेले पाकीट.

या बाबी सक्षम न्यायालयाच्या आदेशाशिवाय अन्य कोणत्याही व्यक्तीस उघडता येणार नाहीत अथवा त्यांचे निरीक्षण करता येणार नाही अथवा कोणासमोर सादर करता येणार नाहीत.

(२) उपरोक्त परिच्छेद २९ मधील तरतुदीनुसार सीलबंद केलेल्या इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राच्या काढता येणाऱ्या मेमरी जिल्हाधिकारी अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याच्या ताब्यात राहिल व ती शासकीय कोषागार किंवा उप कोषागारमध्ये ठेवण्यात येईल व सक्षम न्यायालयाच्या आदेशाशिवाय अन्य कोणत्याही व्यक्तीस उघडता येणार नाही, त्यांचे निरीक्षण करता येणार नाही अथवा कोणासमोर सादर करता येणार नाही.

(३) राज्य निवडणूक आयोग आदेश देईपर्यंत जिल्हाधिकारी अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेला अधिकारी यांच्या ताब्यात असलेली इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राची काढता येणारी मेमरी जशीच्या तशी ठेवली जातील व ती अन्य कोणत्याही निवडणुकीसाठी राज्य निवडणूक आयोगाच्या अनुमतीशिवाय वापरता येणार नाहीत. जरी सील केलेली मेमरी ज्या प्रभागामध्ये संबंधित असेल त्या प्रभागामध्ये कोणतीही निवडणूक याचिका दाखल न झाल्यास ही मेमरी तीन महिन्यांच्या अवधीनंतर राज्य निवडणूक आयोग निदेश देईल अशा ठिकाणी परत केल्यानंतर या मेमरीमधील माहिती नष्ट करण्यात येईल.

(४) ज्या मतदार संघाच्या (प्रभागाच्या/जःगेच्याबाबत) कोणतीही निवडणूक याचिका अथवा अन्य कोणत्याही न्यायालयात रिट याचिका प्रलंबित नसल्यास अन्य निवडणूक कागदपत्र ठेवलेली पाकीटे संबंधित नियमांतील तरतुदीनुसार नष्ट करता येतील.

३२. या आदेशानुसार विहित करण्यात आलेले सर्व नमुने खालील अनुसूचीमध्ये दिल्याप्रमाणे राहतील :—

अनुसूची

नमुना व्हीएम-१

(पहा परिच्छेद १४)

मतदार नोंदवही

..... जिल्हा परिषद/पंचायत समिती निवडणूक/पोट निवडणूक (जिल्हा .....))

गट/गण क्रमांक ..... मतदान केंद्राचा क्रमांक व नाव .....

अनुक्रमांक	मतदाराचा मतदार यादीतील अनुक्रमांक	मतदाराची स्वाक्षरी अथवा अंगठ्याचा ठसा	अभिप्राय
(१)	(२)	(३)	(४)
१			
२			
३			
४			
इत्यादी			

दिनांक :

भाग एक (म.उ.वि.)—३८अ

मतदान केंद्राध्यक्षाची सही

नमुना व्हीएम-२

(पहा परिच्छेद १९)

प्रदत्त मतांची यादी

जिल्हा परिषद/पंचायत समिती निवडणूक/पोट निवडणूक (जिल्हा)

गट/गण क्रमांक ..... मतदान केंद्राचा क्रमांक व नाव .....

अनुक्रमांक	मतदाराचे नाव	मतदाराचा मतदार यादीतील अनुक्रमांक	मतदान नोंदवहीत (नमुना व्हीएम-१) मधील संबंधित मतदाराच्या जागी ज्याने मतदान केले आहे तो अनुक्रमांक	मतदाराची स्वाक्षरी अथवा अंगठ्याचा ठसा
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				

दिनांक :

मतदान केंद्राध्यक्षाची सही

नमुना व्हीएम-३

(पहा परिच्छेद २२)

भाग एक-नोंदविलेल्या मतांचा हिरोब

..... जिल्हा परिषद/पंचायत समिती निवडणूक/पोट निवडणूक (जिल्हा .....

गट/गण क्रमांक ..... मतदान केंद्राचा क्रमांक व नाव .....

मतदान केंद्राचा क्रमांक व नाव .....

कंट्रोल युनिटचा क्रमांक .....

मतदान केंद्रावर दापरलेल्या वॉलटिंग युनिटची संख्या .....

१. मतदान केंद्रावर नेमून दिलेल्या मतदारांची संख्या.
२. मतदार नोंदवहीत (नमुना व्हीएम-१) नोंद झालेल्या एकूण मतदारांची संख्या.
३. परिच्छेद १८ नुसार ज्या मतदारांनी मतदान न करण्याचे ठरविले त्यांची संख्या.
४. परिच्छेद १६ नुसार मतदानास अनुमती न दिलेल्या मतदारांची संख्या.
५. मतदान यंत्रामध्ये नोंदविल्या गेलेल्या एकूण मतदारांची संख्या.
६. वरील अनुक्रमांक ५ मध्ये दाखविलेल्या एकूण मतांची संख्या
(अनुक्रमांक-२ वजा अनुक्रमांक-३ वजा अनुक्रमांक-४) ही
आकडेवारी जुळते किंवा कसे अथवा काही फरक पडतो किंवा कसे,
७. परिच्छेद १९ नुसार प्रदत्त मतपत्रिका दिलेल्या मतदारांची संख्या.
८. प्रदत्त मतपत्रिकांची संख्या.

अनुक्रमांक

पासून

पर्यंत

(अ) उपयोगासाठी मिळालेल्या

(ब) मतदारांना दिलेल्या

(क) उपयोगात न आणलेल्या व परत केलेल्या

९. कागदी मोहोरांचा (पेपर सील) हिरोब—

अनुक्रमांक

पासून

पर्यंत

मतदान प्रतिनिधींच्या स्वाक्षऱ्या

(१) .....

१. पुरविल्या गेलेल्या कागदी मोहोरांचे अनुक्रमांक

(२) .....

पासून ..... पर्यंत .....

(३) .....

२. एकूण पुरविलेल्या कागदी मोहोरांची संख्या

(४) .....

३. उपयोगात आणलेल्या कागदी मोहोरांची संख्या

(५) .....

४. न दापरलेल्या कागदी मोहोरांचा क्रमांक

जे निर्वाचन अधिकाऱ्यास परत केले.

(क्रमांक २ वजा ३)

५. खराब झालेल्या कागदी मोहोरांची संख्या, असल्यास

दिनांक .....

ठिकाण .....

मतदान केंद्राध्यक्षाची सही

मतदान केंद्र क्रमांक .....

नमुना व्हीएम-४

(पहा परिच्छेद २९)

भाग दोन-मतमोजणीचा निकाल

..... जिल्हा परिषद/पंचायत समिती निवडणूक/पोट निवडणूक (जिल्हा .....))
 गट/गण क्रमांक ..... मतदान केंद्राचा क्रमांक व नाव .....

मतदान केंद्राचा क्रमांक व नाव .....
 कंट्रोल युनिटचा क्रमांक .....
 काढता येणाऱ्या मेमरीचा क्रमांक .....
 मतदान केंद्रावर वापरलेल्या बॅलटिंग युनिटची संख्या .....

अनुक्रमांक (१)	उमेदवाराचे नाव (२)	नोंदविलेल्या मतांची संख्या (३)
१		
२		
३		
४		
५		
६		
एकूण		

वर नमूद केलेल्या एकूण मतांची संख्या भाग-१ मधील अनुक्रमांक-५ येथे नमूद केलेल्या एकूण मतांच्या संख्येशी जुळते किंवा कसे अथवा काही फरक येतो किंवा कसे,

ठिकाण .....
 दिनांक .....

मतमोजणी पर्यवेक्षकाची सही .....
 उमेदवाराचे/मतदान प्रतिनिधीचे .....
 मतमोजणी प्रतिनिधीचे नाव .....
 व पूर्ण सही .....

१
 २
 ३
 ४
 ५
 ६

ठिकाण .....
 दिनांक .....

निवडणूक निर्णय अधिकार्याची सही

म.उ.वि.]

महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण, मे ३, २००५/विशाख १३, राके १९२७

नमुना खीएम-५

(पहा परिच्छेद १७)

अंध व अपंग मतदारांची यादी

..... जिल्हा परिषद/पंचायत समिती निवडणूक/पोट निवडणूक (जिल्हा .....)
 गट/गण क्रमांक ..... मतदान केंद्राचा क्रमांक व नाव .....

मतदाराचा अनुक्रमांक व मतदान केंद्र क्रमांक (१)	मतदाराचे पूर्ण नाव (२)	साथीदाराचे पूर्ण नाव (३)	साथीदाराचा पत्ता (४)	साथीदाराची स्वाक्षरी (५)
--	---------------------------	-----------------------------	-------------------------	-----------------------------

दिनांक .....

मतदान केंद्राध्यक्षानी सही

नन्द लाल,
राज्य निवडणूक आयुक्त,
महाराष्ट्र.